

© Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Sibiu, Str. Lucian Blaga nr. 2A
<http://editura.ulbsibiu.ro>
editura@ulbsibiu.ro

Editor: Vlad Pojoga
Redactor: Alex Văsieș
Tehnoredactor: Claudiu Fulea
Foto copertă: Patricia Marina Toma, din arhiva personală
a Mariei Toma

PROIECT CO-FINANȚAT DE:

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Culese din rural / texte scrise de: Maria Amarinei,
Bogdan Coșa, Florin Dumitrescu, ... ; vol. ed. de
Valer Simion Cosma, Emanuel Modoc. - Sibiu :
Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2022
ISBN 978-606-12-1939-1

- I. Amarinei, Maria
- II. Coșa, Bogdan
- III. Dumitrescu, Florin
- IV. Cosma, Valer Simion (ed.)
- V. Modoc, Emanuel

821.135.1

Culese din rural

Volum editat de
Valer Simion Cosma și Emanuel Modoc

Texte scrise de
Maria Amarinei, Bogdan Coșa,
Florin Dumitrescu, Alexandra Felseghi,
Vlad Gheorghiu, Andrada Lăutaru

Cuprins

Mulțumiri	/ 1
Introducere Valer Simion Cosma, Emanuel Modoc	/ 3
„Tu când te măriți?” Perspective ale femeilor asupra căsătoriei și vieții de familie în lumea rurală Maria Amarinei	/ 15
Maria din Marin sau despre ce vorbim atunci când vorbim despre viața oamenilor de la țară Bogdan Coșa	/ 43
Merem la piață! o etnografie a agropietelor din Bistrița și Năsăud Florin Dumitrescu	/ 69
Locul în care berzele nu mai aduc copii Alexandra Felseghi	/ 137
Pământului bun puțină apă îi trebuie Vlad Gheorghiu	/ 169
Cea mai grea boală a bătrâneții e singurătatea Andrada Lăutaru	/ 187
Autorii	/ 203

**„Tu când te măriți?”
Perspective ale femeilor asupra
căsătoriei și vieții de familie
în lumea rurală**

Maria Amarinei

Obiectul studiului de față este prezentarea și urmărirea comparativ-intergenerațională a raportului femeilor din mediul rural cu relațiile maritale. În urma unei cercetări de teren care a constat într-un număr semnificativ de interviuri cu femei aparținând unor generații diferite, am reușit să trasez în linii mari conturul unei discrepante îmbucurătoare între condițiile, motivațiile și gradele de implicare decizională ale procesului de angajare într-un raport de nupțialitate al femeilor din mediul rural. Constatarea principală a documentării este transformarea relației femeilor cu căsătoria dintr-o necesitate culturală într-o alegere liberă și necondiționată social. Între factorii principali care au modelat acest raport se numără emanciparea femeii, căderea regimului comunist din România, deschiderea granițelor și fenomenul migrației, dar și deschiderea orizontului mental feminin către educație universitară.

Pe parcursul a treizeci de zile petrecute în comunele Telciu și Romuli din județul Bistrița-Năsăud, am documentat mai mult decât fundamentele pe care sunt clădite căsniciile. De interes pentru tema aleasă s-au dovedit a fi și parcursul pe care l-au avut și îl au mariajele din rural, implicarea familiei extinse în viața de cuplu, manifestările diferitelor forme de violență domestică (fizică și emoțională deopotrivă), proporția în care femeile au luat în considerare divorțul în anumite

LIBRIS | We know books

cazuri și factorii care le-au determinat să renunțe, cel mai adesea, la gândul de a părăsi o căsnicie disfuncțională. Relatările cuprinse în această lucrare reprezintă o parte din seria de interviuri în care aspectele enunțate anterior se reflectă în concretitudinea vieții de familie a femeilor din mediul rural. Pe de o parte, așadar, sunt urmărite îndeaproape aspecte ale parcursului mariajelor de la sat din perspectiva femeilor, pornind de la baza pe care relațiile de căsătorie se fundamentează. Pe de altă parte, este subliniat caracterul transformator și evolutiv al rolului și statutului femeii în raport cu căsătoria prin trasarea unui tablou mai larg care vizează generații diferite ale mediului rural românesc.

Comunele alese, Telciu și Romuli, reprezintă un sector aparte din punct de vedere istoric în ceea ce privește impactul avut de politicile de colectivizare ale regimului comunist asupra motivațiilor și fundamentelor ce stau la baza căsătoriilor. În județul Bistrița-Năsăud, țăranilor nu le-au fost confiscate radical proprietățile private, ca în majoritatea zonelor din România. Aici, majoritatea proprietarilor și-au păstrat pământul, cu obligația de

a preda o cotă din roadele agriculturii către partid. În parte, fenomenul s-a datorat factorilor geografici, care au făcut ca zonele deluroase și montane din Transilvania să fie colectivizate mai greu, datorită lipsei de fertilitate a solurilor. Un alt rol important a fost jucat de aspectele sociale, sătenii din zona Transilvaniei prezentând o rezistență mai puternică în fața procedurilor regimului lui Gheorghe Gheorghiu-Dej de a crea gospodării colective (Kilgman și Verdery 2015, 150–53). Trebuie subliniat, însă, că abuzurile partidului existau chiar și în acest context. Țăranii proprietari au fost în cele mai multe cazuri forțați de cotele într-o continuă creștere și impozitele mari să își cedeze proprietățile pentru a-și acoperi datoriile la stat (Rus 2005, 172–222). Se poate afirma, însă, că în aceste zone, averea familiilor se propaga de la o generație la alta, făcând ca zestrea fetelor ajunse la așa-zisa vârstă a căsătoriei să fie considerabilă, oferindu-le acestora libertate de alegere în privința viitorului partener de viață. În cele mai multe cazuri, însă, această consecință teoretică nu se reflectă și în realitatea satului. Presiunile familiei și ale societății rurale în ansamblu, prejudecățile legate de statutul inferior al femeii și neputința decizională au determinat apariția unor mariaje deloc mai puțin problematice decât în restul țării. Mai mult decât atât, fenomenul a avut o consecință inversă. Căsătoriile din mediile slab colectivizate ale țării au fost adeseori fundamentate pe aranjamente făcute între familiile de chiaburi pentru a proteja și extinde averea gospodăriei. Împotrivirea față de o căsătorie aranjată se solda de cele mai multe ori cu dezmoșteniri și înstrăinări ale tinerilor de propriile lor familii. În ceea ce privește impactul avut asupra femeilor, lipsa unei zestre consistente presupunea încă de la începutul căsniciei o reticență din partea familiei soțului, reticență ce deriva, în cele mai multe cazuri, într-o serie de abuzuri fizice și psiho-emoționale la care acestea erau supuse, după cum

© Hervé Bossy

reiese și din povestea Ilincăi.

Pe Ilinca am întâlnit-o pe nepregătite cumva, pe o uliță lăturalnică a comunei Telciu. S-a atașat de mine foarte rapid după ce am ajutat-o să scrie o urare pentru fiica ei pe Facebook și am invitat-o să bem împreună o cafea. Întâmplător, una dintre primele ei interacțiuni cu mine a constat într-un avertisment: să nu care cumva să mă mărit. În scurt timp, a început să-mi povestească despre viața ei de cuplu. Are 66 de ani acum și este căsătorită de 50 de ani. La 16 ani, când s-a măritat, absolvise zece clase și lucra deja la baloți la Sibiu, unde l-a cunoscut pe viitorul ei soț. Avere nu avea, așa că era obligată să muncească în diferite părți ale țării pentru a-și putea ajuta familia cu bani. Deși ar fi vrut să își continue studiile în loc să se mărite, sărăcia părinților nu i-a permis. Presiunile venite din partea acestora, alături de insistențele soțului, cu doi ani mai mare decât ea, au făcut-o în cele din urmă să accepte să se căsătorească. Soțul Ilincăi era determinat să o ia de nevastă pentru că remarcase lucrul ei bun, seriozitatea cu care își făcea treaba și cumintenia ei. Tatăl Ilincăi era

© Hervé Bossy

bolnav, așa că ea petrecea mai mult timp cu bătrânele la muncă, fiind speriată de relaționarea cu băieții și fetele de vârsta ei. Ilinca împărțea valorile impuse femeilor din generația sa: supunerea, discreția, puterea de muncă și, peste toate, virginitatea.

La douăzeci și doi de ani a născut primul copil. Îl lua cu ea pe deal, la prășit sau la fân, pentru că nu avea cu cine să-l lase acasă. Nu s-a bucurat de susținere din partea socrilor, în special a soacrei, care o bănuia că a rămas însărcinată cu un amant. De altfel, bătrâna își dorise ca fiul ei să se căsătorească cu o fată cu avere, iar Ilinca nu se ridica la aceste standarde. Gândurile de neîncredere ale soacrei aveau să îi fie transmise soțului Ilincăi, al cărui defect întreaga viață a fost gelozia. Deși soacra i-a făcut zile negre pe tot parcursul căsniciei, ultimii ani din viață i-au fost ocrotiți tot de Ilinca, care a îngrijit-o la pat până când a murit. Au mai urmat patru copii și, între ei, mai multe avorturi făcute, evident, ilegal, fără știrea soțului. Deși în prima perioadă a căsniciei soțul a încercat să prezinte interes și grijă față de Ilinca, în scurt timp a cedat în fața dependenței de alcool. Odată cu băutul tot mai agresiv al soțului au apărut și bătăile. Justificarea lor? Gelozia. Ilinca nu era, în ochii tulburii ai soțului ei beat, o femeie destul de cuminte și supusă. De câte ori pleca în sat cu treabă, știa că orice întârziere, oricât de justificată, va fi pedepsită cu o bătaie zdravănă din partea soțului gelos. Ilinca a insistat ca ai ei copii să primească o educație bună. Îi ducea în fiecare zi singură până la școală, iar cea mai mare bucurie a ei a fost faptul că notele lor au fost mereu bune. Pentru că ea nu a apucat să urmeze studii, cum și-ar fi dorit, a depus eforturi imense ca măcar copiii ei să termine liceul cu bine.

Acum, soțul ei se află de cinci ani bolnav la pat, după mai multe operații la splină și la ficat și un diagnostic de pancreatită. De el are grijă tot Ilinca, soția

pe care întreaga sa viață a agresat-o fizic și pe care încă o apostrofează dacă ajunge prea târziu acasă. Însă nu căsătoria reprezintă cel mai mare regret al Ilincăi. Una dintre fiicele sale s-a măritat la 17 ani, în ciuda insistențelor mamei de a-și continua școala. Căsnicia s-a dovedit una la fel de agresivă și defectuoasă ca cea de care a avut parte Ilinca. Fiica ei a fost bătută inclusiv în perioada în care a fost însărcinată, iar aceste abuzuri s-au soldat cu nașterea unui copil cu handicap sever. Pe acest plan, Ilinca crede că a eșuat ca mamă. Și-ar fi dorit ca fiica ei să-i fi dat ascultare și să nu se fi grăbit cu măritișul. Acum, fata ei se află în Germania, unde încearcă să muncească pentru a-i oferi un trai mai bun copilului ei și pentru a-i plăti totodată tratamentele și terapiile de recuperare de care are nevoie. Avertismentul cu care m-a întâmpinat Ilinca la începutul conversației noastre a început deodată să prindă sens. Nu mai crede demult în căsătorii reușite și în mariajele formate la vârste fragede. Am întrebat-o dacă a luat în considerare vreodată divorțul. „Și unde m-aș fi dus cu cinci copii? Ce puteam să fac? Bani nu aveam, munceam numai la sapă. Dădeam peste altul mai rău care s-ar fi purtat și mai rău și cu mine și cu copiii”.

Pe tot parcursul conversației, Ilinca are o dispoziție bună, în mod paradoxal. E bucuroasă că cineva o ascultă, că are cui să-i spună necazurile ei și pe cine să avertizeze încă din timp în privința măritișului. Vocea ei este caldă, mă prinde adeseori de mână și face pauze pentru a mă complimenta. În ciuda vieții grele pe care a avut-o, Ilinca a rămas o fire prietenoasă și deschisă. Când a plecat, mi-a spus râzând că iar a întârziat acasă și cu siguranță soțul îi va arunca vreo două cuvinte urâte despre asta. Râsul ei amar, final, încununează întregul dialog într-un tragism care din păcate nu este străin de mediul rural românesc.

În trasarea unui portret al femeilor-victime din mediul rural, factorii sociali, culturali și economici

joacă un rol crucial. Între caracteristicile atitudinale care determină apariția victimizării femeii în mediul rural se numără lipsa de educație, consumul excesiv de alcool, frica de infidelitate, gradul ridicat de toleranță față de violență generat de tradiție și obiceiuri și neîndeplinirea obligațiilor de tip casnic atribuite exclusiv femeilor (Frunză 2020, 37–9). Acest cumul de factori fundamentează și justifică în mentalul colectiv al comunităților rurale violența asupra femeilor.

Violența domestică și violența împotriva femeilor reprezintă în continuare unele dintre problemele larg răspândite în România. Conform studiului din 2020 al Statista Research Department, dincolo de divorțurile care au la bază un acord comun între parteneri (67,4%), principalele cauze care duc la separarea soților sunt infidelitatea (2,1%), alcoolismul (1,4%) și violența domestică (1,5%). Însă aceste numere nu reflectă neapărat realitatea cuplurilor căsătorite din România. Dacă cele mai multe persoane încă nu reușesc să divorțeze de un partener abuziv sau alcoolic, și mai puține dintre acestea au curajul de a numi precis cauza separării în fața instanței, invocând un acord comun pentru separare.

În anul 2021, conform rapoartelor Poliției Române au fost înregistrate cu 10% mai multe cazuri de violență domestică față de 2020. Preponderent, victimele sunt femei și un procent de 17% este reprezentat de copii. Conform datelor strânse de Rețeaua Pentru Prevenirea Și Combaterea Violentei Împotriva Femeilor, în anul 2020, 21.095 de femei și 698 de fete au fost victime ale unor loviri sau alte violențe. Din numărul total de cazuri înregistrate, 85% dintre fapte au fost comise la domiciliu.

Un alt caz grăitor pentru condițiile nefaste în care femeile își începeau viața maritală în secolul trecut este cel al Martei. Am cunoscut-o pe Marta tot întâmplător, plimbându-mă pe ulițele Telciului. Stătea în drum, scundă, adusă de spate, cu broboada ruptă și

strâmbă pe cap și cu ochii lipiți de hornul casei. „Ia zi-mi, domnișoară, iese fum pe acolo sau mi se pare mie?” Am văzut și eu că iese fum, iar bătrâna mi-a spus că a încercat să facă focul în casă, să facă mâncare, când a auzit o bufnitură și fumul s-a împrăștiat în toată bucătăria. Am intrat în cămăruța unde gătea și am deschis toate geamurile, să se aerisească încăperea. Casa îi era toată în dezordine, semn al neputinței ei, proporțională cu vârsta de 86 de ani pe care o are. I-am sugerat să rămânem pe prisma de afară să mai stăm de vorbă cât se aerisește casa.

„N-am vrut nici în ruptul capului să mă mărit când a apărut Petru*, dar m-a dat mama de acasă că spunea că sunt deja mare, aveam 17 ani”, mi-a spus Marta. Pe soțul ei l-a înmormântat anul trecut, iar de atunci locuiește cu fiul cel mic cu care nu se înțelege mai deloc. A crescut într-o familie greco-catolică, alături de un frate mai mare și opt mai mici, de care a avut grijă până s-a măritat. Pe Petru nu îl cunoștea mai deloc când s-au căsătorit. Se văzuseră de un Paște la biserică, din câte își mai amintește ea. El era cu nouă ani mai mare, iar când a aflat de la mama ei că este cerută în căsătorie, nu a avut de ales decât să o asculte. Învățase să nu iasă din cuvântul ei de mic copil, când aceasta îi pricinuisse o mare durere pentru care nu a putut să o ierte niciodată.

Când era în clasa a treia, Marta se remarcase în sat prin talentul ei muzical. Cânta la școală, la cor și la biserică. Într-o zi, a venit un domn de la București, în căutare de tinere talente. Auzind de Marta, acesta s-a dus la mama ei și, de față cu copila, i-a propus să o lase la București cu el ca să o facă artistă. „Nu știam ce înseamnă artist atunci. Nu mai auzisem cuvântul. Credeam că e vorba de un om care e mai mult trist, însă îmi doream mult să ajung la București”. În ciuda entuziasmului Martei, mama ei l-a rugat pe bărbat să se întoarcă a doua zi pentru a se putea sfătui și ea cu

soțul. În acea noapte, Marta a fost ascunsă de fratele mai mare în fânul din hambar, la porunca mamei ei. Când a venit a doua zi domnul de la București, deși mama Martei nu se sfătuisse deloc cu tatăl ei, i-a spus omului că fata s-a speriat și a fugit de acasă. Peste ani, Marta avea să afle ce înseamnă să fii artist prin concertele Valeriei Peter Predescu, născută și crescută tot în Telciu. În timp ce mi-a spus povestea, și-a șters continuu cu gesturi ample și grele lacrimile de pe față: „Dacă aș fi știut eu atunci ce înseamnă să fii artist, aș fi dărâmat tot hambarul să alerg după domnul ăla de la București să mă ia cu el. Altfel mi-ar fi fost norocul!”

Primul an de căsnicie al Martei a fost cel mai greu din întreaga ei viață. A locuit cu soțul ei, Petru, alături de unchiul și mătușa lui, care îl adoptaseră de mic. Mătușa lui Petru nu o primea pe Marta să doarmă în casă, așa că nopțile era alungată să doarmă în pod. Când a venit iarna, Marta s-a dus să ceară ajutor de la mama sa, însă aceasta n-a putut să o primească. Se temea că familia lui Petru va crede că fata are pe altcineva dacă se mută înapoi la părinții ei. În februarie, însărcinată fiind deja, Marta nu mai putea suferi durerile trupești pricinuite de frigul din pod. Știa totodată că va naște un copil cu probleme dacă va continua să trăiască așa. În disperarea ei, cel mai la îndemână gând a devenit cel al sinuciderii. Cum fratele ei mai mare dibuise starea în care se afla sora sa și îi ghicise gândurile de a-și sfârși viața, a venit cu o căruță, determinat să o ia acasă. Abia sub amenințarea despărțirii dintre Petru și Marta, unchiul lui a decis să le dea cheia de la o altă casă pentru a putea locui împreună, singuri. Au ajuns, astfel, să trăiască plătind chirie familiei adoptive a lui Petru. La scurt timp după ce a născut primul copil, Marta a fost nevoită să își ia rămas bun de la acesta. Copilul, născut cu probleme grave de sănătate, a murit la câteva luni de la naștere. În decursul mariajului, Marta a mai avut doi copii pe care i-a crescut

mai mult singură. Petru lucrea la CFR și adeseori să în-
torcea acasă fără banii de salariu pe care îi bea cu colegii
săi de muncă. Am întreat-o și pe Marta dacă în acea
perioadă a luat în considerare divorțul: „Eram hotărâtă
să plec, îl chemasem pe frate-miu cu căruța să vină să mă
ia. Cât am împachetat, Petru a stat și s-a uitat la mine
de lângă sobă. Când am terminat de strâns, a vrut să-mi
mai spună două vorbe înainte de plecare. M-am așezat
în fața lui și mi-a spus doar atât: «Mai ții tu minte oare ce
jurământ ai făcut în ziua în care ne-am căsătorit? Și mai
ții tu minte oare în fața cui ai făcut jurământul ăsta?» și
am simțit cum mă lasă picioarele. Mi s-a făcut rușine de
ce aveam să fac, mare păcat în fața lui Dumnezeu. Am
despachetat tot și-am rămas”.

Acum, Marta îi păstrează în inima ei amintire bună
soțului. În ciuda anilor tinereții pe care și i-a pierdut
în lungi călătorii după Petru și după banii acestuia,
după certuri și neajunsuri pricinuite de alcoolismul lui,

© Hervé Bossy

Marta spune că de când a ieșit la pensie, soțul ei s-a
purta cum nu s-a putut mai bine cu ea până în ziua în
care a murit. Întrebarea cu care s-a încheiat dialogul
mi-a fost, de această dată, adresată mie: „Tu când te
măriți?”

În ciuda încercărilor regimului comunist de a
controla viața religioasă a populației, o bună parte din
oamenii din mediul rural au rămas profund influențați
de etica creștină și de practicile bisericești. În ceea ce
privește comunitatea greco-catolică, aceasta a fost înde-
osebi vizată de regimul comunist, fiind forțată alipirea
acesteia de biserica ortodoxă. Ceea ce se avea în vedere
era distanțarea de vest și alinierea cu politicile URSS-
ului. Între formele de abuz asupra cultului greco-catolic
se înscrie confiscarea lăcașelor de cult și transformarea
lor în biserici ortodoxe (Vasile 2013, 12–20). Este și cazul
bisericii din Telciu, la origini greco-catolică, însă con-
vertită până astăzi la ortodoxism. Actualul lăcaș al bi-
sericii greco-catolice din Telciu a fost inaugurat abia în
1997, ani buni după căderea regimului comunist. Pentru
mulți credincioși, însă, această persecuție politică a
reprezentat un motiv de întărire a credinței și exercitare
activă a acesteia pe plan personal.

Nu numai impactul avut de religie în viața oame-
nilor a determinat descurajarea divorțurilor în secolul
trecut, ci și politicile de consolidare a familiei tradiți-
onale adoptate de Nicolae Ceaușescu în 1966. Pe de o
parte, în ceea ce privește sprijinul acordat familiilor cu
copii, printre măsurile pozitive se numără măsurile de
suport pentru mame și alocațiile pentru copii. Pentru
familiile cu patru copii, suma acordată pe cap de copil
era de 200 lei, iar pentru familiile cu peste 5 copii,
suma acordată era 500 lei pentru fiecare copil aflat în
întreținere (Pădurean 2009, 521–42). Pe de altă parte,
în spectrul coercitiv al reglementărilor privitoare la
încurajarea natalității, sunt incluse o serie de măsuri